

DOI: 10.31648/kpp.6686

Monika Ćwikła

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0002-6898-323X

monika.cwikla@onet.pl

Izolacja skazanych niebezpiecznych w polskich zakładach karnych

Wstęp

W polskich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywają osoby, które należy izolować od pozostałych osadzonych. Dzieje się tak z wielu powodów, m.in. z rodzącej się między nimi nienawiści. Niekiedy spowodowane jest to zachowaniem samego więźnia, który zachowuje się w sposób agresywny oraz przekracza normy społeczno-moralne. Skazani spełniający kryteria izolacji szczególnej powinni być poddani innym niż pozostali procedurom, a w związku z tym umieszczeni w specjalnym oddziale lub celi, gdzie stosuje się zwielokrotnione zabezpieczenie techniczno-ochronne¹. Ten opis dokładnie przedstawia osadzonego niebezpiecznego, którego sytuację w warunkach izolacji autorka ma zamiar przedstawić w niniejszym artykule. System norm prawa karnego nie przewiduje pojęcia „sprawców niebezpiecznych”, a używanie takiego sformułowania potocznie spotykanego tak w literaturze podmiotu, jak i orzecznictwie wynika z utrwalenia tego określenia w języku, przez co traktowane jest jako określenie oficjalne².

Kwalifikacja osadzonego

24 października 2015 r. weszła w życie nowelizacja Kodeksu karnego wykonawczego³, która wprowadziła ustawowe przesłanki do kwalifikowania

¹ S. Przybyliński, *Więźniowie niebezpieczni ukryty świat penitencjarny*, Kraków 2012, s. 11.

² Z. Lasocik, *Funkcjonowanie oddziałów dla tzw. „więźniów niebezpiecznych” w Polsce*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. XXXI, s. 302.

³ Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2015 r., poz. 1573).

więźniów jako szczególnie niebezpiecznych. Ustawa dostosowuje polskie przepisy do wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (dalej jako ETPC). Zmiana jest pokłosiem wyroków ETPC z 17 kwietnia 2012 r. w sprawach Piechowicz⁴ oraz Horych⁵ przeciwko Polsce. Trybunał w niniejszych sprawach orzekł, że Polska często zbyt pochopnie nadaje status więźnia niebezpiecznego i zbyt długo stosuje związane z tym środki, takie jak izolacja od innych więźniów, ograniczenia w widzeniach z rodziną czy regularne kontrole, w tym uciążliwe i upokarzające kontrole osobiste⁶. Za osadzonego niebezpiecznego można uznać osobę, która popełniła jedno z bardzo poważnych przestępstw wymienionych w ustawie (m.in. zamach na niepodległość państwa, porwanie, przestępstwo z użyciem broni palnej lub materiałów wybuchowych). Status ten może być również przyznany recydywistom, którzy podczas poprzedniego pobytu w więzieniu m.in. byli organizatorami lub aktywnymi uczestnikami buntu, zaatakowali funkcjonariusza lub pracownika więzienia, znęcali się nad innymi więźniami, a także uciekli lub podejmowali próby ucieczki z więzienia. Jednym z powodów takich sytuacji może być rodząca się w osadzonym nienawiść, złość czy napięcie. Jednakże powodów może być wiele więcej oraz mogą się one ze sobą łączyć. Izolacja wpływa na każdego z więźniów inaczej, u jednego emocje te będą tłumione same w sobie, z kolei inna osoba będzie je eksponować. Dodatkowo należy wskazać, że każdy osadzony w sposób indywidualny przeżywa okres przebywania na terenie więzienia. Na gruncie pedagogiki resocjalizacyjnej zjawisko to rozpatruje się w kategoriach marginalizacji społecznej, która oznacza, że dotknięta nim jednostka podejmuje zachowania niezgodne z normami społecznymi, w tym z prawnymi⁷. Długotrwałe odbywanie kary może skutkować okazywaniem wobec innych więźniów i funkcjonariuszy Służby Więziennej uczuć, takich jak złość, poczucie bólu (fizycznego i psychicznego), zagrożenia, przeciążenia, a także frustracji⁸. Często rozpoczyna się od wyzwisk, później dochodzi do rękoczynów, stałego i uporczywego dręczenia, aż do prowokowania bójek i awantur.

Kolejna grupa osób, która może zostać uznana za więźniów niebezpiecznych, to członkowie zorganizowanych grup przestępczych. Konsekwencją przy-

⁴ Wyrok ETPC z 17 kwietnia 2012 r. w sprawie 20071/07 Piechowicz przeciwko Polsce, LEX nr 1147973.

⁵ Wyrok ETPC z 17 kwietnia 2012 r. w sprawie 13621/08 Horych przeciwko Polsce, LEX nr 1147960.

⁶ K. Dąbkiewicz, *Status „N” tylko dla więźniów rzeczywiście niebezpiecznych*, 2015, <http://www.lex.pl/czytaj/-artykul/status-n-tylko-dla-wiezniow-rzeczywiscie-niebezpiecznych-1> (dostęp: 30.11.2017).

⁷ J. Florczykiewicz, *Poczucie marginalizacji osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności i wybrane jego uwarunkowania. Sprawozdanie z badań*, „Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja” 2013, nr 22, s. 155.

⁸ R. Poklek, *Instytucjonalne i psychospołeczne. Aspekty więzienia*, Kalisz 2010, s. 52; zob. także G.B. Szczygieł, *Społeczna readaptacja skazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Białystok 2002, s. 40.

znania statusu osadzonego niebezpiecznego jest dokonanie wielu ograniczeń dotyczących m.in. poruszania się, kontroli osobistej, spacerów oraz widzeń. Istotną zmianą wprowadzoną nowelizacją jest możliwość traktowania więźniów indywidualnie, w tym podejmowania w konkretnych przypadkach decyzji o odstępstwach od ogólnych wymogów i obostrzeń. Zgodnie z nowelizacją, komisja penitencjarna ma podejmować decyzję o uznaniu skazanego za stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego. Decyzja ta będzie weryfikowana co najmniej raz na 3 miesiące. Za każdym razem komisja będzie musiała uwzględnić: właściwości i warunki osobiste skazanego, motywację i sposób zachowania przy popełnieniu przestępstwa oraz rodzaj następstw tego czynu. Ponadto pod uwagę brane będzie zachowanie podczas pobytu w więzieniu, stopień demoralizacji oraz postępy w resocjalizacji. W przypadku członków zorganizowanych grup przestępczych komisja uwzględni dodatkowo zagrożenie, które może wynikać z nawiązania kontaktów z członkami grupy⁹.

Definicja osoby niebezpiecznej

Przez dziesiątki lat w ustawodawstwie oraz w praktyce penitencjarnej na określenie omawianych skazanych używano pojęcia „niebezpieczni” oraz oznaczano ich literą „N”. Przenosząc w 2003 r. do Kodeksu karnego wykonawczego (dalej k.k.w.) regulaminowe przepisy, zrezygnowano z terminu „skazany/tymczasowo aresztowany niebezpieczny”. Przyjęto wtedy nowe określenie: „skazany/tymczasowo aresztowany stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego”¹⁰. Z takim złożonym oznaczeniem spotykano się już wcześniej w ustawodawstwie penitencjarnym. Jednakże dopuszczano wówczas posługiwanie się terminem „niebezpieczny”, będącym skrótem powyższego, nazbyt rozbudowanego oznaczenia tych osób¹¹. Oprócz pojęcia „przestępca niebezpieczny”, funkcjonuje równocześnie pojęcie „osadzony niebezpieczny”. Przestępca uznany za niebezpiecznego nie we wszystkich przypadkach zostaje zakwalifikowany do grona osadzonych niebezpiecznych. Wynika to z tego, iż nie zawsze taka osoba staje się przestępcą niebezpiecznym. Przykładem rozróżnienia może być zabójca, osoba budząca wśród społeczności poczucie niebezpieczeństwa. Osoba, mimo tego że uznawana jest za groźnego przestępcę, nie wskazuje na fakt posiadania przez niego statusu „N”. Kolejny przykład stanowi sprawca czynu karalnego, który uznany za czyn o niewielkiej

⁹ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=8652AEF887093D1EC1257ED-C0037D5BA> (dostęp: 22.05.2019).

¹⁰ T. Bulenda, R. Musidlowski, *O więzieniach niebezpiecznych w kontekście praw człowieka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 60, s. 31.

¹¹ Ibidem.

szkodliwości społecznej albo o czyn lżejszy od wspomnianego zabójstwa, jednakże w związku z istniejącymi przesłankami może świadczyć o kwalifikacji do grona więźniów niebezpiecznych. Warto podkreślić, że zakres terminów „przestępca” i „osadzony niebezpieczny”, mimo że są zbieżne oraz integrujące, stanowczo różnią się, co jest także merytorycznie uzasadnione¹². T. Bulenda i R. Musidlowski określają to jako „manipulację pojęć”, powodującą pewne perturbacje – chodzi o naruszenie ustalonego porządku w mówieniu i pisaniu o osobach należących do takiej samej grupy¹³. Można wyróżnić dwa źródła takiego stanu rzeczy. Pierwsze połączone jest z uwarunkowaniami historycznymi, które odcisnęły swoje piętno na teorii i praktyce penitencjarnej¹⁴. Natomiast odniesieniem drugim są konotacje związane z procesem tworzenia prawa, które najpierw w wersji „powielaczowych” (wytyczne, zarządzenia) trafiło do aktów wykonawczych (rozporządzeń), a dopiero stamtąd do ustaw¹⁵. Autor komentarza, S. Paweła, zauważa, że art. 88 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego¹⁶ w istocie wprowadza odrębny typ zakładu karnego zamkniętego¹⁷. T. Szymanowski stwierdza natomiast, że postanowienie tego przepisu jest związane z celami i kryteriami klasyfikacji skazanych i zakładów karnych oraz zasadą ochrony społeczeństwa i funkcją izolacyjno-zabezpieczającą, jaką ma do spełnienia wykonywanie kary¹⁸. Nie definiuje on zatem wprost pojęcia „skazany niebezpieczny”. W literaturze penitencjarnej nadal wskazuje się na termin „niebezpieczny”, mimo że nie występuje on w obowiązującym Kodeksie karnym wykonawczym (dalej jako k.k.w.). Podobnie w komentarzach do tego przepisu używa się również tego pojęcia. Jednakże jedni autorzy piszą wprost o skazanych nazywanych niebezpiecznymi¹⁹, zaś inni o tzw. niebezpiecznych²⁰. Wieleść tych – wydawać by się mogło identycznych – pojęć, stanowiących z natury rzeczy swoiste *superfluum*, powoduje niestety pewne zagmatwania w zakresie odwoływania się do osób należących do tej samej grupy²¹. W polskim Kodeksie karnym wykonawczym z 1997 r. brakuje legalnej definicji „więźnia

¹² S. Przybyliński, op. cit., s. 18.

¹³ T. Bulenda, R. Musidlowski, op. cit., s. 31.

¹⁴ W. Rodakiewicz, *Postępowanie z osadzonymi niebezpiecznymi w polskich jednostkach penitencjarnych*, [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XIII, Wrocław 2003, s. 412–418.

¹⁵ H. Misztal, *Postępowanie z więźniami niebezpiecznymi*, Kalisz 2000, s. 33–60.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r., poz. 665 z późn. zm.).

¹⁷ S. Paweła, *Kodeks karny wykonawczy – praktyczny komentarz*, Warszawa 1999, s. 256.

¹⁸ T. Szymanowski, Z. Świda, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Ustawy dodatkowe, akty wykonawcze*, Warszawa 1998, s. 197.

¹⁹ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 261.

²⁰ Z. Hołda, K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Gdańsk 2007, s. 365.

²¹ R. Godyla, L. Bogunia, *Niektóre problemy kwalifikowania skazanych i tymczasowo aresztowanych do grupy osadzonych niebezpiecznych*, [w:] A. Kwieciński (red.), *Postępowania z wybranymi grupami skazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Warszawa 2013, s. 22.

niebezpiecznego”, lecz art. 88 § 3 k.k.w., w połączeniu z Regulaminem wykonywania kar pozbawienia wolności z 1997 r. oraz Regulaminem wykonywania tymczasowego aresztowania z 1998 r., pozwoliły na próbę wypracowania owej definicji²².

Warunki cel mieszkalnych dla skazanych niebezpiecznych

Cele osadzonych niebezpiecznych są małe oraz okratowane w sposób maksymalnie możliwy. Szczególna izolacja osadzonych widoczna jest na każdej płaszczyźnie. Ich życie jest kontrolowane przez 24 godziny na dobę. Każdy ruch jest rejestrowany przez kamery, każdorazowe wyjście na spacer odbywa się w kajdankach i co najmniej w towarzystwie dwóch funkcjonariuszy. Przed wyjściem oraz wejściem do celi funkcjonariusze przeszukują ubrania skazanego, każąc mu się rozebrać do naga. Codziennie też cela podlega sprawdzeniu, przegląda się szafki i osobiste rzeczy, jak również obstukuje kraty. Dla bezpieczeństwa łóżko, szafka i stolik przytwierdzone są do podłogi i ścian – na wypadek gdyby „lokator” takiej celi miał atak furii, wówczas nie zdoła niczego wyrwać czy zdewastować. W kącie znajduje się aneks sanitarny²³.

Warunki dla skazanych niebezpiecznych określone zostały w art. 88b k.k.w. W zakładzie karnym typu zamkniętego skazani, o których mowa w art. 88a § 2 k.k.w., odbywają karę w następujących warunkach:

1) cele mieszkalne oraz miejsca i pomieszczenia wyznaczone do: pracy, nauki, przeprowadzania spacerów, widzeń, odprawiania nabożeństw, spotkań religijnych i nauczania religii oraz zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu wyposaża się w odpowiednie zabezpieczenia techniczno-ochronne;

2) cele mieszkalne pozostają zamknięte całą dobę i są częściej kontrolowane niż te, w których osadzeni są skazani, wobec których nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 76 § 1 pkt 7;

3) skazani mogą uczyć się, pracować, bezpośrednio uczestniczyć w nabożeństwach, spotkaniach religijnych i nauce religii oraz korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu, tylko w oddziale, w którym są osadzeni;

4) poruszanie się skazanych po terenie zakładu karnego odbywa się pod wzmocnionym dozorem i jest ograniczone tylko do niezbędnych potrzeb;

²² P. Grześko, *Sprawca niebezpieczny w izolacji więziennej*, [w:] M. Szwejkowska, K.D. Ryś (red.), *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, Olsztyn 2016, s. 176.

²³ http://nasygnale.pl/kat,1025343,title,Wiezienie-w-wiezieniu-czyli-cela-dla-niebezpiecznych,wid,15191997,wiadomosc.html?_ticrsn=3&ticaid=61a509 (dostęp: 30.11.2017).

5) skazanych poddaje się kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do cel;

6) spacer skazanych odbywa się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem;

7) sposób osobistego kontaktowania się przedstawicieli podmiotów określonych w art. 38 § 1 ze skazanymi określa każdorazowo dyrektor zakładu karnego;

8) widzenia skazanych odbywają się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem. Skazani nie mogą korzystać z widzeń w obecności skazanych, wobec których nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 76 § 1 pkt 7;

9) widzenia mogą być udzielane w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobami odwiedzającymi, jeżeli zachodzi poważne zagrożenie bezpieczeństwa osób odwiedzających. Decyzje w tej sprawie podejmuje dyrektor zakładu karnego. Nie dotyczy to osób, o których mowa w art. 8 § 3. Jednak na żądanie tych osób widzeń udziela się w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt ze skazanymi. W czasie korzystania z widzeń skazani nie mogą spożywać artykułów żywnościowych i napojów;

10) skazani nie mogą korzystać z własnej odzieży i obuwia²⁴.

Natomiast warunki dla tymczasowo aresztowanych niebezpiecznych zawarte są w art. 212b k.k.w. W areszcie śledczym tymczasowo aresztowany, o którym mowa w art. 212a k.k.w., przebywa w następujących warunkach:

1) cele mieszkalne oraz miejsca i pomieszczenia wyznaczone do: pracy, nauki, przeprowadzania spacerów, widzeń, odprawiania nabożeństw, spotkań religijnych i nauczania religii oraz zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu wyposaża się w odpowiednie zabezpieczenia techniczno-ochronne;

2) cele mieszkalne są częściej kontrolowane niż te, w których osadza się tymczasowo aresztowanego, wobec którego nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 212a § 1;

3) tymczasowo aresztowany może uczyć się, pracować, bezpośrednio uczestniczyć w nabożeństwach, spotkaniach religijnych i nauce religii oraz korzystać z zajęć kulturalno-oświatowych, z zakresu kultury fizycznej i sportu tylko w oddziale, w którym jest osadzony;

4) poruszanie się tymczasowo aresztowanego po terenie aresztu śledczego odbywa się pod wzmocnionym dozorem i jest ograniczone tylko do niezbędnych potrzeb;

5) tymczasowo aresztowanego poddaje się kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do celi;

6) spacer tymczasowo aresztowanego odbywa się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem;

²⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r., poz. 665).

7) sposób osobistego kontaktowania się przedstawicieli podmiotów określonych w art. 38 § 1 z tymczasowo aresztowanym określa każdorazowo dyrektor aresztu śledczego;

8) widzenia odbywają się w wyznaczonych miejscach pod wzmocnionym dozorem. W czasie korzystania z widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobami odwiedzającymi tymczasowo aresztowany nie może spożywać artykułów żywnościowych i napojów. Widzenia nie mogą odbywać się w obecności tymczasowo aresztowanego, wobec którego nie podjęto decyzji, o której mowa w art. 212a § 1;

9) tymczasowo aresztowany nie może korzystać z własnej odzieży i obuwia²⁵.

Izolacja więzienna

Tworzenie odrębnych oddziałów dla osób niebezpiecznych w aresztach śledczych oraz zakładach karnych lub umieszczanie ich w osobnych celach mieszkalnych zgodnie z obowiązującymi przepisami stanowi istotnie dodatkowe zwiększenie stosowania reżimu izolacji więziennej. Stanowi to jednocześnie świadectwo tworzenia tzw. izolacji w izolacji. Jest to przykład realizacji pomysłu kreowania izolacji wielopoziomowej o różnym zakresie i intensyfikacji. Z analizy przepisów prawnych, jak również praktyki penitencjarnej wynika, że mamy do czynienia z wielokrotną izolacją więźniów od społeczeństwa oraz jednych więźniów od drugich²⁶. Przebywanie na oddziale zamkniętym jest stygmatyzujące, przede wszystkim przez czerwony lub pomarańczowy ubiór. Oprócz tego określonego stroju, więźniowie niebezpieczni mogą mieć kajdanki oraz prowadnice na rękach i nogach, gdy wychodzą z oddziału. Dodatkowo uwłaczająca może być obserwacja więźniów przez innych osadzonych na dziedzińcu zakładu karnego. Są też tacy, którzy czują się wówczas jak celebryci. Stygmatyzacja jest procesem zdecydowanie negatywnym. Warto na potwierdzenie powyższego przytoczyć opinię pewnego skazanego: „Jestem ubrany na czerwono, więc wszyscy myślą, że jestem skurwysynem. A przecież tylko kogoś zabiłem łopata”²⁷. Gdy „enka” opuszcza oddział zamknięty i trafia do „normalnego” oddziału zakładu karnego, wówczas ma wysoką pozycję z racji tego, że kiedyś siedział na takim oddziale. Więzień zdaje sobie sprawę, że gdy wyjdzie z oddziału specjalnego, to jego osoba będzie postrzegana w odmienny sposób – nie poprzez przestępstwo, które popełnił, ale przez to, że miał status osadzonego niebezpiecznego.

²⁵ Ibidem.

²⁶ T. Bulenda, R. Musidłowski, op. cit., s. 35.

²⁷ <http://www.uwm.edu.pl/egu/news/5/czytaj/917/z-wiezniami-nie-rozmawiam-o-pogodzie.html> (dostęp: 12.07.2019).

W przypadku więźniów „N”, którzy są pozbawieni jakiegokolwiek kontaktu z pozostałymi osadzonymi, występuje dodatkowe źródło napięcia psychicznego zapewnienia potrzeby bezpieczeństwa, objawiające się pod postacią frustracji²⁸. Jak już wspomniano, osadzonym doskwiera samotność, która może powodować narastanie negatywnych odczuć, jak złość, gniew, a nawet nienawiść. W niektórych sytuacjach dochodzi do napadów furii. Z tego powodu wprowadzono stosowne zabezpieczenia, np. przymocowanie łóżka i szafki do podłogi, celem uniknięcia samouszkodzenia osadzonego. Osobnicy ci wykazują bowiem głębokie deficyty w sferze emocjonalno-moralnej i często aberracyjną, patologiczną osobowość, a w tych opresyjnych warunkach agresywne tendencje mogą ulegać eskalacji²⁹.

Zdaniem S. Przyblińskiego, autora książki pt. „Więźniowie „niebezpieczni” - ukryty świat penitencjarny”, przetrzymywanie człowieka przez wiele lat na oddziale dla więźniów niebezpiecznych nikomu nie służy. Okres trzech, sześciu a może dziewięciu miesięcy to maksimum. Ale nie lata. Autor podnosi, że empatia chyba tak daleko nie sięga, żeby móc wczuć się w rolę takiego skazanego³⁰. Izolacja, brak kontaktu z rodziną oraz brak prywatności to najczęstsze problemy, o jakich osadzeni rozmawiają z więziennym psychologiem³¹.

Oddziały „N” w Polsce

W Polsce znajduje się 16 oddziałów dla osadzonych „niebezpiecznych”. Są to specjalne oddziały mieszkalne zlokalizowane na terenie zakładów, a także aresztów śledczych. Powstały głównie w latach 2002–2003. Tabela 1 przedstawia wykaz istniejących oddziałów.

²⁸ Ł. Mrózek, *Zjawisko wykluczenia społecznego więźniów i osób opuszczających ośrodki penitencjarne. Analiza problemu i możliwości przeciwdziałania zjawisku*, „Studia Socialia Cracoviensia” 2014, nr 2(11), s. 48.

²⁹ W. Kędzierski, *Auto- i alloagresywne zachowania i postawy występujące wśród więźniów oraz sposoby zapobiegania im*, „Problemy Współczesnej Pedagogiki” 2015, nr 1, s. 42.

³⁰ <http://www.uwm.edu.pl/egu/news/5/czytaj/917/z-wiezniami-nie-rozmawiam-o-pogodzie.html> (dostęp: 30.11.2017).

³¹ <http://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/warszawa/cela-n-dla-najbardziej-niebezpiecznych-wiezniov/yvcfjgq> (dostęp 30.11.2017).

Tabela 1

Wykaz jednostek penitencjarnych z oddziałami dla osadzonych „niebezpiecznych” (stan na 2 grudnia 2011 r.)

Lp.	Jednostka penitencyjarna*	Przeznaczenie oddziału	Data utworzenia oddziału	Pojemność oddziału, tzn. maksymalna liczba osadzonych	Liczba osadzonych
1	ZK Wołów	mężczyźni	8.01.1998	33	17
2	ZK Włocławek	mężczyźni	26.03.1998	20	18
3	ZK Sztum	mężczyźni	12.05.2000	23	20
4	AŚ Radom	mężczyźni	10.06.2002	22	15
5	AŚ Poznań	mężczyźni	8.11.2002	24	5
6	AŚ Gdańsk	mężczyźni	15.11.2002	20	20
7	ZK Goleniów	mężczyźni	6.12.2002	28	10
8	ZK Racibórz	mężczyźni	10.12.2002	24	9
9	ZK Tarnów	mężczyźni	16.12.2002	28	25
10	AŚ Katowice	mężczyźni, kobiety	11.07.2003	20	13
11	ZK Rzeszów	mężczyźni	28.07.2003	21	9
12	AŚ Białystok	mężczyźni	12.09.2003	21	9
13	AŚ Piotrków Trybunalski	mężczyźni	30.09.2003	36	25
14	AŚ Warszawa-Mokotów	mężczyźni, kobiety	23.12.2003	45	35
15	ZK Barczewo	mężczyźni	23.12.2003	23	11
16	AŚ Lublin	mężczyźni	20.10.2010	28	16
Razem				416	257

* ZK – zakład karny, AŚ – areszt śledczy

Źródło: S. Przybyliński, op. cit., s. 81–82.

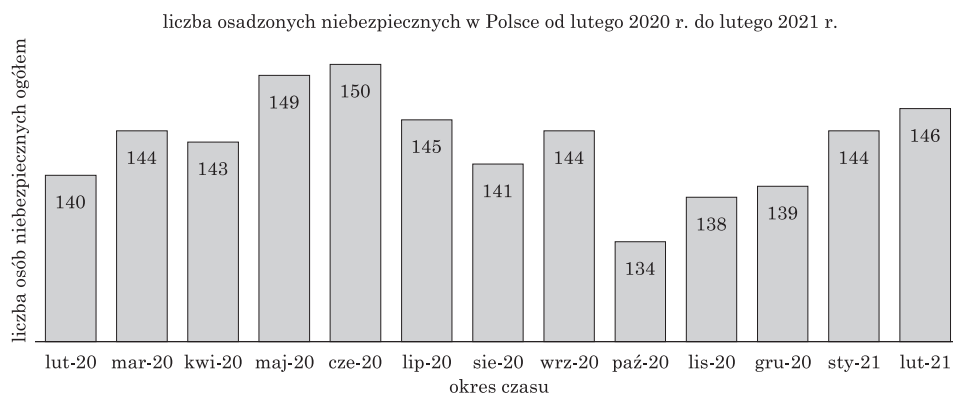
Głównym powodem utworzenia specjalnych oddziałów „N” było wydarzenie, które miało miejsce w październiku 2000 r. Doszło wtedy do ucieczki z Zakładu Karnego w Wadowicach osadzonego zakwalifikowanego do grupy „niebezpiecznych”. Mowa tu o Ryszardzie N., podejrzanym o zabójstwo szefa pruszkowskiej mafii. Spowodowało to zintensyfikowanie działań polegających na rozbudowaniu odosobnionych oddziałów dla sprawców stwarzających poważne zagrożenie społeczne, jak i mogących godzić w bezpieczeństwo jednostki³². Mimo że poprzednie uregulowania prawne nie przewidywały tworzenia zakładów dla „sprawców niebezpiecznych”, to zauważono potrzebę organizacji

³² S. Przybyliński, op. cit., s. 82.

właśnie takich miejsc dla osób skazanych lub tymczasowo aresztowanych, którzy stwarzaliby poważne zagrożenie³³.

Liczba osadzonych niebezpiecznych w Polsce

W sposób dokładny liczba osadzonych niebezpiecznych w Polsce w okresie od lutego 2020 r. do lutego 2021 r. została zaprezentowana na wykresie 1. Zawarte w nim dane pochodzą ze statystyk służby więziennictwa. Tabela dotyczy osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, odbywających karę w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo tego zakładu (tzw. niebezpieczni).

Wykres 1. Dane statystyczne służby więziennictwa³⁴

Źródło: <http://www.sw.gov.pl/assets/63/29/05/3846f59d6806badbc2c3ba20f4c90d62fe7bf73b.pdf> (dostęp 30.11.2017).

³³ Zob. załącznik do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 marca 1974 r. w sprawie przyjmowania ewidencji, rozmieszczenia i zwalniania tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych – nr 20/74/CZZK (nieopublikowany).

³⁴ Źródła: luty 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/23/17/34/a3305e2d26586f96b8a02a17ebbabc1c7855d37.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– marzec 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/31/23/50/552de28a4291f47e5fc9d6e9b3935487ef3a01e3.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– kwiecień 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/90/56/26/250a8c231c031a9bca8c3913c238140496aaec48.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– maj 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/99/78/22/e90ec75b9dbefec5e1d78207035f251da61fe906.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– czerwiec 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/35/78/86/3e6f477e4902c5323c76fd13ff797db7296284.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– lipiec 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/69/75/88/4cfb90ff5e16d0fca3b98e77559ae2182a763b07.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– sierpień 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/44/25/07/01a77c95e9c4a-e1547427e6c3b8a86d75feff608.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

Liczba osadzonych niebezpiecznych w ciągu roku zmienia się nieznacznie. Największą liczbę osób osadzonych odnotowano w czerwcu 2020 r., z kolei najmniejszą w październiku 2020 r. Różnica pomiędzy największą a najmniejszą wartością wynosi 16. Jest to stosunkowo duża liczba w przedziale 3 miesięcy odstępu. W świetle statystyk można zauważyć, że ilość osób należących do kategorii „N” jest niemalże stała.

Zakończenie

Osadzeni niebezpieczni, czyli zgodnie z terminologią Kodeksu karnego wykonawczego – stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego, przebywają w zakładach karnych od zawsze i stanowią jeden z najważniejszych problemów więziennictwa. Dzieje się tak za sprawą rosnącej liczby sprawców poważnych przestępstw oraz konieczności umieszczania ich w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa, a także bezpieczeństwo zakładu karnego³⁵. Więzienie ma na celu chwilowe usunięcie ze społeczeństwa człowieka przestępnego, aby nie mógł on popełniać nieprzerwanie dalszych przestępstw. Jednak zamykać w więzieniu należy z tą myślą, żeby w czasie odbywania kary więzień poprawił się i wyszedł z więzienia jako człowiek uleczony ze swych skłonności do zła³⁶. Ustawodawczy cel kary pozbawienia wolności jest w miarę realny w odniesieniu do ogółu skazanych, dając niejednokrotnie oczekiwane wyniki, tyle tylko, że w stosunku do osadzonych stwarzających zagrożenie społeczne bądź dla bezpieczeństwa zakładu/aresztu, w których przebywają, te rezultaty wydają się wątpliwe i umiarkowanie prawdopodobne. Należy podkreślić próby

– wrzesień 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/22/93/25/65a566a73d0de33d4a012c49aeb02ac766c3d5df.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– październik 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/39/50/44/3623b7b90b7764f571019f2cae5c4fa9fbf892cd.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– listopad 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/90/53/53/d1ed7a1dc28c0b083fa2fb6ace814cd4e037dbf5.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– grudzień 2020 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/16/45/85/712ca5d8833dc0de5b4dc488ee7eca3905aa60fe.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– styczeń 2021 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/72/41/74/ffdc51744effbc3a91d7c85e0c28c84a7f4cab49.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

– luty 2021 r.: tabela nr 21, <https://www.sw.gov.pl/assets/37/84/33/4ea61c0b2af7cce1515cbc38483d2487b947c3.pdf> (dostęp: 21.04.2021 r.).

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=8652AEF887093D1EC1257ED-C0037D5BA>.

<http://www.sw.gov.pl/assets/63/29/05/3846f59d6806badbc2c3ba20f4c90d62fe7bf73b.pdf>. <http://www.uwm.edu.pl/egu/news/5/czytaj/917/z-wiezniami-nie-rozmawiam-o-pogo-dzie.html>.

³⁵ T. Bulenda, R. Musidłowski, op. cit., s. 27.

³⁶ Z. Bugajski, *Kalendarz funkcjonariusza więziennego na rok 1929*, Warszawa 1928, s. 144–145.

uregulowania wpływu poprawczego dla usposobienia tych osadzonych oraz do warunków, w których odbywają karę. W podejściu ochronnym natomiast mowa o takim wpływie na więźniów, aby został utrzymany przede wszystkim niezbędny ład oraz dyscyplina, która ma zagwarantować poczucie ogólnego bezpieczeństwa. Zatem najwyższym priorytetem powinno być znalezienie wspólnego konsensusu między jednym a drugim podejściem. Takie rozwiązanie nie będzie należało do tych łatwych w realizacji³⁷.

Podsumowując, warto zwrócić uwagę na to, że osadzeni w takiej izolacji nie mają szansy na resocjalizację czy jakąkolwiek aktywizację. Skazani osadzeni w zakładzie karnym, czy areszcie śledczym przebywają w zamkniętym środowisku o dużym nasileniu czynników kryminogennych – zupełnie niesprzyjających procesowi resocjalizacji. Potrzeby osadzonych w zakładach karnych sprowadzone zostają zatem do ustanowienia i podtrzymania pewnych typów, relacji i związków ze środowiskiem, koniecznych do właściwego psychologicznego funkcjonowania osobowości³⁸. Problemem wartym uwagi jest fakt, że takie cele dla osób niebezpiecznych funkcjonują w polskich zakładach karnych, ponieważ często nie ma nad nimi żadnej kontroli. Osadzony często nie jest świadomy, jak długo potrwa proces jego izolacji; często taka izolacja trwa kilka miesięcy. Warto poruszyć kwestię szansy na rozwój skazanego, gdyż długotrwały proces izolacji osadzonego nie wpływa korzystnie na niego, jego rozwój oraz przyszłość. Często po opuszczeniu zakładu karnego taka osoba jest zależna od innych i nie potrafi odnaleźć się w nowym środowisku.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bugajski Z., *Kalendarz funkcjonariusza więziennego na rok 1929*, Warszawa 1928.
- Bulenda T., Musidłowski R., *O więzieniach niebezpiecznych w kontekście praw człowieka*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2008, nr 60.
- Florczykiewicz J., *Poczucie marginalizacji osadzonych odbywających karę pozbawienia wolności i wybrane jego uwarunkowania. Sprawozdanie z badań*, „Profilaktyka Społeczna i Resocjalizacja” 2013, nr 22.
- Godyla R., Bogunia L., *Niektóre problemy kwalifikowania skazanych i tymczasowo aresztowanych do grupy osadzonych niebezpiecznych*, [w:] A. Kwieciński (red.), *Postępowania z wybranymi grupami skazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Grzeško P., *Sprawca niebezpieczny w izolacji więziennej*, [w:] M. Szwejkowska, K.D. Ryś (red.), *Współczesne wyzwania dla systemów penitencjarnych na świecie*, Wydział Prawa i Administracji UWM, Olsztyn 2016.

³⁷ H. Misztal, op. cit., s. 61; H. Machel, *Więzienie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*, Gdańsk 2003, s. 13.

³⁸ W. Tomasz, A. Hejmej, *Charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Państwo i Społeczeństwo” 2015, nr 2(XV), s. 2.

- Hołda Z., Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Wyd. Arche, Gdańsk 2007.
- Kędziński W., *Auto- i alloagresywne zachowania i postawy występujące wśród więźniów oraz sposoby zapobiegania im*, „Problemy Współczesnej Pedagogiki” 2015, nr 1.
- Machel H., *Więzenie jako instytucja karna i resocjalizacyjna*, Wyd. Arche, Gdańsk 2003.
- Misztal H., *Postępowanie z więźniami niebezpiecznymi*, COSSW, Kalisz 2000.
- Mrózek Ł., *Zjawisko wykluczenia społecznego więźniów i osób opuszczających ośrodki penitencjarne. Analiza problemu i możliwości przeciwdziałania zjawisku*, „Studia Socialia Cracoviensia” 2014, nr 2(11).
- Lasocik Z., *Funkcjonowanie oddziałów dla tzw. „więźniów niebezpiecznych” w Polsce*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. XXXI.
- Lelental S., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2001.
- Pawela S., *Kodeks karny wykonawczy – praktyczny komentarz*, Warszawa 1999.
- Poklek R., *Instytucjonalne i psychospołeczne. Aspekty więzienia*, COSSW, Kalisz 2010.
- Przybyliński S., *Więźniowie niebezpieczni ukryty świat penitencjarny*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.
- Rodakiewicz W., *Postępowanie z osadzonymi niebezpiecznymi w polskich jednostkach penitencjarnych*, [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XIII, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2003.
- Szczygieł G.B., *Spoleczna readaptacja skazanych w polskim systemie penitencjarnym*, Temida 2, Białystok 2002.
- Szymanowski T., Świda Z., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz. Ustawy dodatkowe, akty wykonawcze*, Wyd. Librata, Warszawa 1998.
- Tomasz W., Hejmej A., *Charakterystyka nieformalnych struktur podkultury przestępczej*, „Państwo i Społeczeństwo” 2015, nr 2(XV).

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2017 r., poz. 665).
- Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2015 r., poz. 1573).
- Wyrok ETPC z 17 kwietnia 2012 r. w sprawie 13621/08 Horych przeciwko Polsce, LEX nr 1147960.
- Wyrok ETPC z kwietnia 2012 r. w sprawie 20071/07 Piechowicz przeciwko Polsce, LEX nr 1147973.

Inne

- Dąbkiewicz K., Status „,N” tylko dla więźniów rzeczywiście niebezpiecznych, 2015, <http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/status-n-tylko-dla-wiezniow-rzeczywiscie-niebezpiecznych>
- http://nasygnale.pl/kat,1025343,title,Wiezienie-w-wiezieniu-czyli-cela-dla-niebezpiecznych,wid,15191997,wiadomosc.html?_tictsrn=3&ticaid=61a509.
- <http://wiadomosci.onet.pl/na-tropie/cela-enki/rnvjm#slajd-14>.<http://www.fakt.pl/wydarzenia/polska/warszawa/cela-n-dla-najbardziej-niebezpiecznych-wiezniow/yvcfjgq>.
- <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=8652AEF887093D1E-C1257EDC0037D5BA>.
- <http://www.sw.gov.pl/assets/63/29/05/3846f59d6806badbc2c3ba20f4c90d62fe7bf73b.pdf>.<http://www.uwm.edu.pl/egu/news/5/czytaj/917/z-wiezniami-nie-rozmawiam-o-pogo-dzie.html>.

<https://www.sw.gov.pl/assets/23/17/34/a3305e2d26586f96b8a02a17ebbabac1c7855d37.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/31/23/50/552de28a4291f47e5fc9d6e9b3935487ef3a01e3.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/90/56/26/250a8c231c031a9bca8c3913c238140496aaec48.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/99/78/22/e90ec75b9dbefec5e1d78207035f251da61fe906.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/35/78/86/3e6f477e4902c5323c76fdfd13ff797db7296284.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/69/75/88/4cfb90ff5e16d0fca3b98e77559ae2182a763b07.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/44/25/07/01a77c95e9c4ae1547427e6c3b8a86d75feff608.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/22/93/25/65a566a73d0de33d4a012c49aeb02ac766c3d5df.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/39/50/44/3623b7b90b7764f571019f2cae5c4fa9fbf892cd.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/90/53/53/d1ed7a1dc28c0b083fa2fb6ace814cd4e037dbf5.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/16/45/85/712ca5d8833dc0de5b4dc488ee7eca3905aa60fe.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/72/41/74/ffdc51744effbc3a91d7c85e0c28c84a7f4cab49.pdf>.
<https://www.sw.gov.pl/assets/37/84/33/4ea61c0b2af7ccea1515cbcc38483d2487b947c3.pdf>.
Załącznik do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 marca 1974 r. w sprawie przyjmowania ewidencji, rozmieszczania i zwalniania tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych – nr 20/74/CZZK (nieopublikowany).

Isolation of Dangerous Convicts in the Polish Prisons

Summary

The article is about dangerous perpetrator in the conditions of penitentiary isolation. It contains the ways of defining, qualifying dangerous perpetrator and also information and a photo the prison room for the detainee. The article also contains statistical data showing the number of prisoners qualified to perpetrators "N" in the period 2016–2017 and data on the number of existing penitentiary units intended for this type of perpetrators. Attention was also paid to the problem of results of conducting such isolation for a long period of time. The aim of this article was to summarize and outline the problem of long-term prison isolation and its consequences for inmates, as well as to indicate the existing legal provisions and classification as a dangerous perpetrator.

Key words: dangerous perpetrator, prison, "N", conditions of isolation, detention, hate, dander, aggression, isolation, prisoners' housing, executive penal code, number of dangerous inmates.